

שותף למעשה בראשית

1. מאורות הראי"ה שבועות קצו

ע"כ כל פעולותיו הפרטיות מתרכזות ביסוד הכללי, וכאשר זהו משפט הבריאה כולה שחלקיה אחוזים ונצרכים זה לזה, ע"כ הוא נעשה באמת שותף להקב"ה במעשה בראשית, שותף קבוע שכל שיחו ושיגו וכל מעבדיו המה סובבים על יסוד השלמת המציאות בשכלולה.

א1. ילקוט שמעוני בראשית - פרק א - רמז ה

מתחלת ברייתו של עולם נתאווה הקב"ה לעשות לו שותפות בתחתונים.

ב1. מדרש רבה בראשית פרשה מג פסקה ז

א"ל הקב"ה אני לא היה שמי ניכר לבריותי והכרת אותי בבריותי מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בברייתו של עולם הה"ד (בראשית יד) קונה שמים וארץ:

ג1. ספר יערות דבש חלק ראשון - דרוש א

ולכן אדם הלומד תורה, לא זו בלבד שינצל משגיאה וידע מעשה אשר יעשה ואשר ימנע ממנו, אף גם יכיר במעלות העובד השלם ופגם הבלתי עובד, וכמה מעלות טובות לעושי רצון הבורא, וממש במעשהו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, בונה עולמות בטובתו ומחריבן ברעתו, כי כך חקק בורא עולם, שיהיה הכל נדון לפי מעשה אדם, כמאמר המשורר [תהילים ח, ז] כל שמה תחת רגליו.

2. אוצרות הראי"ה עמ' 919

הוא קורא לאלוקים שהוא מציירו איתן קשה תקיף, ושליט נצחון ורודף כבוד ומשמעת של עבדות כפופה מנתינו עבדיו, והוא דוקא, עלול להיות מרוצה על ידי שיבקשו ממנו בבקשות-ובתחנונים משיפולי נפש. אז משתנה הוא מחפצו העז וממלא את המבוקש...

א2. אורות קיד

"הרגש הדתי", שבא לבדו תחת האידיאה האלהית, הוריד את הגבורה העליונה האידיאלית אשר לנשמת האדם עשר מעלות בשפל. חדל הששון הפנימי, אפסחה העצמה הרוחנית העליונה, המשוה את רגלי האדם כאילות, המנצחתו בנגינותיה ושירת-עזה, ויבא סגנון של פרושיות של "מה חובתי ואעשנה" בעבדות קטנה מלאה זועה ורפיון.

ב2. מאמרי הראיה א עמוד 2

... אם שפעת האור באה בלי סלילת דרך של התרבות השכלית והמוסר הרגיל, אז אורה זו תחולל רק מחשכים. מהתפרצות האורה הרוחנית ההוייתית מחוגה על אדמה בלתי מעובדה בא הצד העכור של האלילות, ועל כן הביאה לידי דמיונות כוזבים ויצרי לב רעים למאד. ומשריגי גפן סדם זאת לא נטהרה האנושיות עד היום. גם היום לא הגיעה עדין התרבות למדה זו שתשכון סמפטיה אלהית של הטוב המוחלט בעמק הנשמה של האורגניס הקבוציים, ועל כן הקשר האלהי שבקרבם הוא אל זר ואל נכר שקונה לו תכונות משונות קריקטוריות. והננו רואים בהם גם עכשו סימני רשע ועריצות, ומהות המוסר הולך ומתמסס ונעזב מלבבם.

3. אוה"ק ב תפב, תפד

אצל חוקרים אחדים נתגלתה קליפת תנין עור בכל גווניה, וצריכים קדושי לב להכירה, כדי לנצחה.

א3. אורות הקדש ב עמוד תפד

אין ההשקפה השופנהורית על דבר הרצון רחוקה מצד עצמה, כל רעתה היא רק מה שתחת להבינה בתור אחד מחזיונות המציאות, יבין בעל השיטה עצמה אותה בתור כל המציאות וסבתה. וזאת היא עקשות, היוצאת מהוכחה של לא ראינו שאינה ראינה, במקום שכל פקוחי העינים הרוחניים הנם רואים, לא רק רצון עור וחרש, אלא מלא עצה ותבונה.

4. אור החיים על בראשית פרק ג פסוק ו

ותמצא כי בנתינת התורה כמה בריתות כרת ה' על התורה עם ישראל הרי זה מגיד כי הוא דבר צורך ולא תספיק המצוה שיכול לחזור בו.

5. הושע ב יח

(יח) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ד' תִּקְרָא אִישׁי וְלֹא תִקְרָא לִי עוֹד בְּעָלִי (יט) וְהִסְרֵתִי אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמִים:

א5. משנה מסכת אבות פרק ב

(ד) הוא הָיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ פְּרָצוֹן, כְּדִי שְׂיַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ פְּרָצוֹן. בְּטֵל רְצוֹנוֹ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שְׂיִבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ.

רע"ב על מסכת אבות פרק ב משנה ד

כדי שיבטל רצון אחרים - יפר עצת כל הקמים עליך לרעה - ואני שמעתי שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה והרי הוא כאילו כתוב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך.

6. שמונה קבצים / קובץ א / תרמה.

העולם מחכה הוא להתגלות הנפלאה, איך שהאדם והעולם קשורים הם זה לזה, ולפתח על ידי גילוי זה את ההרגשה המאחדת את השנים הללו, על ידי ההופעה שתלך ותתפשט לבאר על ידה את גודל ההפעלה שהראשון פועל על האחרון והתוכן ילך הולך ואור, עד שההפרדה הדמיונית, שנקלטה כל כך ברוחנו מצד חושי הבשר הקצרים, בהיותם מנותקים מחושי החיים הרוחניים, תכלה כולה, ובמקומה תבא הקשבת האחדות השלמה, ורוח האדם ברצונו יתגלה בהוד גבורתו הרבה יותר ממה שהתגלה עד כה בפעולותיו הטכניות.

(2) מדרש תנחומא בשלח פרק כו

(כו) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מכאן שהיה עושה משה יהושע תלמידו כמותו ללמדך ד"א שלא אמר לתלמידו בחר לי אלא בחר לנו אע"פ שתלמידו היה עשאו כמותו מכאן אמרו שיהא כבוד תלמידך חביב עליך כשלך.

3. ספר באר הגולה - הבאר הרביעי

דע כי במאמר הזה גלו לך על דרכי ה' הישרים אשר הם ישרים לכל הנבראים, לא כמלך בשר ודם אשר גוזר גזירה על עמו ולא ישגיח באיזו עניין הוא אל המקבלים, אבל הש"י מעשיו ופעולותיו ישרים אל המקבלים. כי כבר התבאר לפני זה, כי הבחינה שהוא מצד המקבלים הוא זולת הבחינה שהוא מצד הנותן, ולא יעשה הקדוש ברוך הוא כי אם הוא ראוי ונכון אל המקבלים גם כן, והוא בחינה זולת הבחינה שהוא מצד הנותן:

א3. תלמוד ירושלמי מסכת ראש השנה דף ז/ב

א"ר לעזר פדא בסיליוס או נימוס או גריפות. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה. רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה אבל הקב"ה אינו כן אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה מאי טעמא ושמרו את משמרתני אני ה' אני הוא ששימרתני מצותיה של תורה תחילה. א"ר סימון כתיב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה' אני הוא שקיימתי עמודת זקן תחילה.

(4) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סד/א

רבקה וגו' וכתוב ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם אמר ליה יצחק עקור היה א"ה אברהם נמי עקור היה ההוא מיבעי ליה לכדרי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקור היה שנאמר ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו א"ה ויעתר לו ויעתר להם מיבעי ליה לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים א"ר יצחק למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא ממדת רגזנות למדת רחמנות.

(1) ספר עמוס פרק ג

(ז) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֱ-דָנִי ה' דָּבָר כִּי אִם גְּלָה סוּדוֹ אֶל עַבְדֵּי הַנְּבִיאִים.

7. אורות האמונה 61

החפץ תמיד שהאמת העליונה המוחלטת תהיה המנצחת בעולם, והפועלת על כל הליכות החיים כולם בגבורתה הולכות הן, ונעשות לדברים שהם שוים לכל נפש, עד שאי אפשר עוד להסביר גם אמונה פשוטה לאנשים בינונים, כ"א ע"פ הרחבת הדעת רזי עליון שהם עומדים ברומו של עולם, ופתחי השערים של מעשה בראשית, הם הם גורמים עצמיים לפתיחת שערי מעשה מרכבה, שהיא ההנהרה העליונה, המסגלת את החושים ואת הרצונות את ההכרות ואת הרגשות, להאחז בעומק הרוחניות, האיתנה, במקור חיים תמימים ונצחיים.

(1) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כב/ב

חסיד שוטה ורשע ערום ואשה פרושה ומכות פרושין הרי אלו מבלי עולם... תנו רבנן שבעה פרושין הן: פרוש שיכמי, פרוש נקפי, פרוש קיזאי, פרוש מדוכאי, פרוש מה חובתי ואעשנה, פרוש מאהבה, פרוש מיראה...

א1 (אורות קיד

"הרגש הדתי", שבא לבדו תחת האידיאה האלהית, הוריד את הגבורה העליונה האידיאלית אשר לנשמת האדם עשר מעלות בשפל. חדל הששון הפנימי, אפסה העצמה הרוחנית העליונה, המשוה את רגלי האדם כאילות, המנצחתו בנגינותיה ושירת-עזה, ויבא סגנון של פרושיות של "מה חובתי ואעשנה" בעבודת קטנה מלאה זועה ורפיון.

ב1 (מאורות הראי"ה שבועות קצז

ע"כ כל פעולותיו הפרטיות מתרכזות ביסוד הכללי, וכאשר זהו משפט הבריאה כולה שחלקיה אחוזים ונצרכים זה לזה, ע"כ הוא נעשה באמת שותף להקב"ה במעשה בראשית, שותף קבוע שכל שיחו ושיגו וכל מעבדיו המה סובבים על יסוד השלמת המציאות בשכלולה.

א3 (תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין דף ב/א

אמר רבי יוחנן לעולם אין הקב"ה עושה בעולמו דבר עד שנמלך בבית דין שלמעלן מה טעם ואמת הדבר וצבא גדול.

ב3 (מאורות הראי"ה שבועות עמוד פח

אותה העבודה את האלהים, "על ההר הזה" אין בה משום שפלות-עבדות, של דכאון האדם בטשטוש דמותו. אדרבא בייצוב עמדתו של האדם ואמת צורתו, בפנייתו אל מקורה האלהי של דמות תבניתו, שוללת היא את ההשתעבדות החיצונית, הזרה, ומגלה היא את מהלך החיים הפנימי העצמי של האדם ושל העם, "חירות על הלוחות!" אשר במכתב-האלהים הם הם מפענחים גם את אשר על לוחות לבבו ובתוך חדרי נפשו.

א7 (אורות הקדש ג עמוד סה

ההתגלות על דבר גודל ערכו של האדם, על השפעתו הגדולה בשפעת החיים שלו, בגודל רוחו, ברצונו והופעת שכלו על ההויה, על כל היש, זאת היא חטיבה מיוחדת לישראל. רחוק רחוק מאד הוא העולם כולו מהכרה זו. הכל חושבים, שהאדם ביחש להמציאות הוא רק פסיבי, מושפע ולא משפיע. אבל הקטנה זו אין לה כל ערך באמת.

(11) ספר התודעה - פרק שלשים ושנים:

ובירושלמי אמרו, שגם בחורבן בית ראשון הובקעה העיר ביי"ז בתמוז אלא שמפני הצרות האימות שהיו אז, נתקלקלו להם החשבונות וחשבו כי היה הדבר בתשעה בתמוז:

ואף על פי שהקדוש ברוך הוא ידע והנביא ידע, הוא כתב ביד הנביא ירמיהו בתשעה לחדש כפי שסבר העם, כדי להראות שכביכול עמם הוא בצרה, וכביכול, אפילו חשבונותיו שלו נתקלקלו, מה שאין הפה יכול לדבר ולא האוזן יכולה לשמוע. למלך שהיה יושב ומחשב חשבונות, באו ואמרו לו: נשבה בנד! ונתקלקלו חשבונותיו. אמר, יעשה זה ראש לחשבונות!:

התנין העור**(1) תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה/ב**

ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד.
(2) ספר שמואל א פרק טז

(ב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׂאוּל וַהֲרַגְנִי וַיֹּאמֶר דַּעְלַת בְּקֹר תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאַמְרַת לְזִבְחִי לַד' בָּאתִי:

(3) (ספר שמות פרק יט

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ד' לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינַי כִּי אֶתֶּה הַעֲדִתָּה בְּנֹו לְאֹמֶר הַגִּבֹּל אֶת הָהָר וְקָדְשָׁתוּ:

(7) ספר שופטים פרק ו

(יא) וַיָּבֵא מְלָאךְ ד' וַיֵּשֶׁב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּעַפְרָה אֲשֶׁר לְיוֹאֵשׁ אָבִי הַעֲזָרִי וַגִּדְעוּן בְּנֵו חֲבֵט חֲטִים בְּגַת לְהַנִּיט מִפְּנֵי מִדְּוֹן:

(יב) וַיָּרָא אֱלֹו מְלָאךְ ד' וַיֹּאמֶר אֱלֹו ד' עִמָּךְ גִּבּוֹר הַחֵיל:

(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹו גִדְעוּן בִּי אֲדֹנָי וַיֵּשֶׁב ד' עִמָּנוּ וְלָמָּה מִצְאָתָנוּ כָּל זֹאת וַאֲיֵה כָּל נַפְלָאֲתֵינוּ אֲשֶׁר סִפְרוּ לָנוּ אַבּוֹתֵינוּ לְאֹמֶר הַלֵּא מִמְּצָרִים הֵעֲלָנוּ ד' וְעַתָּה נִטְשָׁנוּ ד' וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף מִדְּוִן:

(יד) וַיִּפֶן אֱלֹו ד' וַיֹּאמֶר לָךְ בְּכַחַךְ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְּוִן הַלֵּא שְׁלַחְתִּיךְ:

(22) מלבי"ם משלי ו, ו ביאור הענין

(ו) לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם - כל כחות מעשה בראשית נטועים בנפש האדם, וכל כח ומדה שימצא האדם במין ומין מבע"ח ידע כי כן נמצא גם בנפשו... ועז"א אתה העצל, אשר תחשוב שלא נמצא בנפשך מדת הזריזות, או שהזריזות אינה מדה טובה או מועלת, לך אל הנמלה ותמצא שנטוע בה מדה זו שלא לצורך חיותה רק כדי שתראה דרכיה וחכם.

(9-13) אוה"ק ב תפב, תפד

מובן הדבר שההשתקעות בעומק הרשעה, השעבוד הפנימי אל הרצון העור, כששולט בעולם, הרי הוא מגביר את כחו של תנן עור זה, והעולם סובל ממנו, מרוב רשע וכסל מבלי הכיל. ועצם המדע המוטעה הזה, כשצירוי מתגברים, הוא בעצמו הנהו הגורם היותר גדול להחשכת העולם, על ידי התפשטותו של הרצון האכזרי והגס הזה, בכל סעיפיו וחיליו, רוחו הטמא נמוג על ידי כן בעצמותה של התרבות האנושית, והוה לה לכת הפועל, בנימוסיה, תיאורי חייה, אומנתה, שיריה, וכל כבודה המדומה... אצל חוקרים אחדים נתגלתה קליפת תנן עור בכל גווניה, וצריכים קדושי לב להכירה, כדי לנצחה.

(15) אוה"ק ב תקסה

הכח היותר חדש שיתגלה בעולם, לחדש את החיים בגאולה שלמה הוא הערך הגדול שיש לרצון האדם בהויה כולה, כשהוא משתלם בשלמותו הגמורה. ולזה אנחנו עורגים, כל מעשינו לשם כך מכוונים הם, לגלות את האלהות שברצון האדם... זה האידיאל איננו נפסק מישראל, זאת היא עליית השכינה התדירית, שבכל יום אנו מכוונים לה בעבודתנו, עליית רצון האדם, עד כדי תפיסת מקומו הנועד לו ברצון ההויה, ואז רצון ההויה כולה, אור הרצון של הופעת גילוי האלהות המוחלטה מתגלה עליו.

(17) שם, ג סא

כשמשחררים מכל דמיון מהבל, הנותן אסוריו על השכל החפשי, משערים נאמנה את אחדות החיים, ואת פעולתו של הכח המרכזי של החיים, פעולת הרצון, שהוא היסוד המניע את כל גלגלי החיים, והאוצר הגדול של הרצון, הספון בנשמת האדם, כמה מכריע הוא, וכמה אחוז הוא עם הערך הכללי של החיים.

(19) ספר בראשית פרק א

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע עַץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֵו אֲשֶׁר זָרְעוּ בֹו עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן:

(יב) וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעַץ עֵשָׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בֹו לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹקִים כִּי טוֹב:

(20) הרד"ק שם

והיה כן - כמו שגזר האל.

(3) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לא/ב

אמר רבי שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאלהיו? דכתיב ואשר הרעותי:

(3א) רש"י ברכות דף לא/ב

שחזר והודה לאלהיו - לדבריו הודה לאחר זמן, בנבואת נביאים אחרים.

(2) השמטות דף רנד/ב

מה השיב הקב"ה לנח כשיצא מן התיבה וראה את העולם חרב והתחיל לבכות לפניו ואמר רבונו של עולם נקראת רחום היה לך לרחם על בריותיך וכו' השיבו הקב"ה ואמר רעיא שטיא השתא אמרת דא. למה לא אמרת בשעתא דאמרית לך כי אותך ראיתי צדיק לפני וגוי' ואח"כ הנני מביא את המבול מים ואח"כ עשה לך תיבת עצי גופר כל האי אתעכבית ואמרית לך בגין דתבעי רחמין על עלמא. ומכדין שמעתא דתשתזיב בתיבותא לא עאל בלבך למבעי רחמין על ישובא דעלמא ועבדת תיבותא ואשתזיבת וכען דאתאביד עלמא פתחת פומך למלא קדמי בעיין ותחננני.

(2א) ספר איוב פרק לה

(ב) הַזֹּאת חֲשַׁבְתָּ לְמִשְׁפַּט אֲמַרְתָּ צְדָקִי מֵאֵל:

רלב"ג:

(ב) צדקי מאל - שאני צדיק יותר מאל.

ספר איוב פרק ה

(יז) הִנֵּה אֲשֶׁרִי אָנוּשׁ יוֹכַחְנוּ אֱלֹוה וּמוֹסֵר שְׁדֵי אֵל תִּמְאָס.

ספר איוב פרק מב

(ז) וַיְהִי אַחַר דְּבַר ד' אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֵל אִיּוֹב וַיֹּאמֶר ד' אֵל אֱלִיפַז הַתִּימְנִי חַרָּה אַפִּי בְךָ וּבִשְׁנֵי רַעֲיֶיךָ כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי כְּכֹוּנָה פְּעַבְדֵי אִיּוֹב:

(ח) וְעַתָּה קָחוּ לָכֶם שִׁבְעָה פְּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים וּלְכוּ אֵל עַבְדֵי אִיּוֹב וְהַעֲלִיתֶם עוֹלָה בְּעֶדְכֶם וְאִיּוֹב עַבְדִּי יִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם כִּי אִם פָּנִיו אֲשָׂא לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת עִמָּכֶם נְבִלָה כִּי לֹא דִבַּרְתֶּם אֵלַי כְּכֹוּנָה פְּעַבְדֵי אִיּוֹב:

(2ב) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף פז/א

אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו. והיה לו לומר בניך הם בני חנוניך הם. בני אברהם יצחק ויעקב גלגל רחמין עליהן. לא דיו שלא אמר כך אלא אמר לפניו רבונו של עולם כל העולם שלך הוא, העבירם באומה אחרת. אמר הקדוש ברוך הוא מה אעשה לזקן זה? אמר לו לך וקח אשה זונה והוליד לך בנים זנונים ואחר כך אומר לו שלחה מעל פניך אם הוא יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל שנאמר ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים...

ב"ק ט, א

משנה כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הכשרתי במקצת נזקו חבתי בתשלומי נזקו כהכשר כל נזקו נכסים שאין בהן מעילה נכסים שהן של בני ברית נכסים המיוחדים ובכל מקום חוץ מרשות המיוחדת למזיק ורשות הניזק והמזיק כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

אם ה' לא יבנה בית... (תהלים קכז)

נצח ישראל הקדמה

1. במה שכל סבה ראוי שתמצא עם המסובב, ואם לא כן לא היה סבה באמת.
2. ואם אתה רואה סבה והוא אינו נמצא עם המסובב, אינה סבה באמת.
3. המשל, כאשר אתה רואה שהבונה, הוא הנגר, והוא סבה אל הבית, והוא מת והבית נשאר, או אם אתה רואה האב, שהוא סבה אל הבן, והאב מת והבן נשאר, אין עליך לומר שהבנאי הוא סבה גמורה לבית, או האב סבה גמורה אל הבן, אל תאמר כך, שהסבה הוא שצריך שיהיה נשאר עם המסובב, שאם הוא סבה אליו להיות נמצא - גם הוא צריך לקיומו.
4. וכאשר נשאר הבית עומד אחר שמת הבנאי, זהו בשביל שלא היה הבנאי סבה לעמידת הבית ולקיום שלו.
5. כי לא היה הבנאי סבה רק אל התקרבות העצים זה לזה, ולהניח זה על זה, וכאשר אין הסבה - לא ימצא התקרבות העצים.
6. אבל קיום הבית הוא לעצמו, כי הארץ הוא נושא אליו.
7. אם כן הסובב לעמידת הבית הוא הארץ.
8. ובודאי זאת הסבה היא נשאר עם המסובב, ולא יתכן הסרת הסבה הזאת וישאר המסובב.
9. וכן אין האב סבה אל הבן, אבל האב סבה אל זריעת הזרע, וזאת הסבה נשארת, כי אם אין האב אין כאן זריעת זרע.
10. אבל הסבה המקיים הבן הוא הטבע שנתן השם יתברך אליו.
11. כי איך יתכן שיתן הסבה יותר ממה שנמצא בעצמו בו, ואם היה האב סבה לקיום הבן - אם כן תמצא שהאב יתן לבן יותר ממה שיש בו, כי יתן קיום לבן אף אחר שמת האב בעצמו, ולבנו יש לו חיות אחר מיתת האב, ודבר זה אי אפשר שיתן דבר מה שלא נמצא בו.
12. אבל סבת קיומו מסבה אחרת, הוא השם יתברך, אשר הוא סבת הכל, ואין סבה זולתו:

א) מהר"ל דרוש לשבת הגדול

ומפני שנברא האדם לשבח הקב"ה ולפארו אמרו במס' סנהדרין (דף ל"ז) ת"ר אדם נברא בערב שבת ומפני מה שלא יהו מינין אומרים שותף היה לו להקב"ה במעשה בראשית, ד"א שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך במעשה בראשית, ד"א כדי שיכנס למצוה מיד, ד"א כדי שיכנס לסעודה מיד, משל למלך ב"ו שבנה פלטרין ושיכללן והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחים.

... האדם נברא אחרון בשביל שהאדם הזה משלים מעשה בראשית, והאדם מקשר העולם עד שהוא אחד לגמרי, כי העליונים בפני עצמם והתחתונים בפני עצמם והאדם הוא שנברא מן העליונים ומן התחתונים, הרי האדם מחבר העליונים ותחתונים עד שהעליונים ותחתונים נעשו לאחד ואין עוד עליונים בפני עצמם ותחתונים בפני עצמם, ומפני כך נברא האדם אחרון, כי הדבר שהוא מחבר הכל ראוי שיהיה אחרון, כמו מי שהוא עושה חלק אחד ואחר כך עושה עוד חלק אחד ואחר כך מחברם עד שהכל נעשה אחד, ואם היה האדם נברא ראשון הרי לא הוא זה בריאתו שהיה נברא לחבר ולקשר הכל.

וידוע כי הפועל שהוא אחד יבא ממנו פעולה אחת, ודבר זה הסכימו עליו הכל, וכמו שאמרו לפני זה למה נברא האדם יחידי שלא יאמרו הרבה רשויות הם, כי אם לא היה נברא האדם יחידי רק הרבה וכל העולם נברא בשביל האדם, וכאשר יש יותר מאדם אחד אם כי אין העולם אחד, ולפיכך היו אומרים כמו שהעולם אינו אחד כך הפועלים הם יותר מאחד, כי לעולם מפועל אחד יבא פעולה אחת, וכאשר הפעולה אחת ג"כ הפועל אחד, כי הפעולה מתיחסת ודומה אל הפועל, ודבר זה הסכימו עליו הכל, כמו שנמצא בדבריהם שהאריכו בזה טענות עצומות איך יבא הרבוי מן הפועל שהוא אחד, ורז"ל התירו הקושיא ותעיד על זה התורה, כי לכך נברא האדם יחיד ונברא בסוף להודיע דבר זה, כי עליונים ותחתונים הם אחד ע"י אדם אחד, ודבר זה מעיד כי הפועל אחד, ומעתה מה שאמר שנברא האדם בסוף שלא יאמרו שותף היה לו במעשה בראשית, פירושו כי אם לא נברא בסוף לא היה העולם בקשר אחד ע"י האדם והיו העליונים בפני עצמם והתחתונים בפני עצמם, והפעל שהוא מחולק הוא מפועלים מחולקים. עכשיו שהאדם הוא מקשר עליונים ותחתונים, ולכך נברא באחרונה לקשר הכל, הנה הפעולה אחת והפועל אחד, ואף כי יש ריבוי בעולם הנה העולם הוא אחד (עיי' בנצח ישראל פ"ב) ואין להאריך:

ב) אוה"ק בתקפה

הכח היותר חדש שיתגלה בעולם, לחדש את החיים בגאולה שלמה הוא הערך הגדול שיש לרצון האדם בהויה כולה, כשהוא משתלם בשלמותו הגמורה. ולזה אנחנו עורגים, כל מעשינו לשם כך מכוונים הם, לגלות את האלהות שברצון האדם... זה האידיאל איננו נפסק מישראל, זאת היא עליית השכינה התדירית, שבכל יום אנו מכוונים לה בעבודתנו, עליית רצון האדם, עד כדי תפיסת מקומו הנועד לו ברצון ההויה, ואז רצון ההויה כולה, אור הרצון של הופעת גילוי האלהות המוחלטה מתגלה עליו.

ג) שם, ג סא

כשמשחררים מכל דמיון מהבל, הנותן אסוריו על השכל החפשי, משערים נאמנה את אחדות החיים, ואת פעולתו של הכח המרכזי של החיים, פעולת הרצון, שהוא היסוד המניע את כל גלגלי החיים, והאוצר הגדול של הרצון, הספון בנשמת האדם, כמה מכריע הוא, וכמה אחוז הוא עם הערך הכללי של החיים.

ד) מאורות הראי"ה שבועות עמוד פח

אותה העבודה את האלהים, "על ההר הזה" אין בה משום שפלות-עבדות, של דכאון האדם בטשטוש דמותו. אדרבא בייצוב עמדתו של האדם ואמת צורתו, בפנייתו אל מקורה האלהי של דמות תבניתו, שוללת היא את ההשתעבדות

החיצונית, הזרה, ומגלה היא את מהלך החיים הפנימי העצמי של האדם ושל העם, "חירות על הלוחות!" אשר במכתב-האלהים הם הם מפענחים גם את אשר על לוחות לבבו ובתוך חדרי נפשו.

(א) **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמָה אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שְׂוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ אִם ה' לֹא יִשְׁמֶר עִיר שְׂוֹא שְׂקָד שׁוֹמֵר.**

מלבי"ם על תהילים קכז

אם לא ה' יבנה בית - אם לא ילוה אל הבנין עזר אלוה, אך שוא עמלו בוניו בו - ואין ההשתדלות מועיל מאומה, ולא לבד בהוצאת כלל הדבר אל הפועל, שאין האדם לבדו יכול עליה בעמל בלא עזר ממרום...